Conflicte palestí-israelià

Autor:
Data de publicació: 21-05-2024

.

Conflicte israelià-palestí

Mapa d'Israel amb Cisjordània i la Franja de Gaza, 2007.

Informació general

Datar
14 de maig de 1948 – en curs
(76 anys, 7 dies)

Lloc
Israel, Cisjordània i la Franja de Gaza, aquests dos últims territoris que constitueixen l'Estat de Palestina reclamat pels palestins

Sortida
En curs

Bel·ligerants

Israel
- FDI
- Mossad

Suport
dels EUA (indirectament)1,2
Govern de Tota Palestina (1948-1959)
República Àrab Unida (1959-1962)

Palestina
• Fatah
Suport
Lliga Àrab (no directa)
Unió Soviètica (no directa) (1965-1991)3
Corea del Nord (no directa)
Iran (no directa)

Faccions islamistes
• Hamàs
• Gihad Islàmic Palestí
Suport
Iran (no directe)
Hesbol·là
Síria

faccions marxistes
• FPAP
• DFLP

Nacionalistes Pro-Sirians
• as-Saiqa
• Exèrcit d'Alliberament de Palestina
• FFLP-GC
• FLP
Suport:
Síria

Comandants

David Ben-Gurion (1948-1954, després 1955-1963)†
Moshe Sharett (1954-1955)†
Golda Meir (1969-1974)†
Benjamin Netanyahu (1996-1999, 2009-2021 i des de 2022)
Naftali Bennett (2021-2022)
Yair Lapid (2022)
Mohammed Amin al-Husseini (1948-1974)†
Hassan Salameh (1948)†
Abd al-Kader al-Husseini (1948)†
Roger Coudroy (1968)†
Yasser Arafat (1948-2002)†
Wadie Haddad (1951-1978)†
Georges Habash (1951-2008)†
Ali Hassan Salameh (1960-1979) †
Ahmed Yassine (1984-2004)†
Yahia Ayache (1992-1996)†
Khaled Meshaal (2006-2017)
Ismail Haniyeh (des de 2017)
Mahmud Abbas (des de 1959)
Ahmad Saadat (des de 2001) (presoner de guerra)
Ahmed Jibril (1968-2021) †

Notes

Procés de pau

Acords de Camp David
Conferència de Madrid
Acords d'Oslo
Oslo II
Protocol d'Hebron
Plantació dels Acords de Wye
Memoràndum de Sharm el-Sheikh
Cimera Camp David II
Cimera de Taba
Full de ruta
Iniciativa de Ginebra
Conferència d'Annapolis

Batalles

Conflicte araboisraelià

Conflicte israelià-palestí

Guerra araboisraeliana de 1948
Guerra araboisraeliana (1948-1949)
Crisi del canal de Suez (1956-1957)
Guerra dels Sis Dies (1967)
Guerra de desgast (1967-1970)
Guerra del Yom Kippur (1973)
Guerra del Líban (1975-1990)
Operació Litani (1978)
Intervenció militar israeliana al Líban (1982)
Primera intifada (1987-1993)
Operació raïm de la ira (1996)
Segona Intifada (2000-2005)
Operació Arc de Sant Martí (2004)
Operació dies de penitència (2004)
Operació Pluges d'estiu (2006)
Conflicte israelià-libanès (2006)
Bloqueig de la Franja de Gaza (2007-)
Guerra de Gaza 2008-2009 (2008-2009)
Abordatge de la flotilla de Gaza (2010)
Confrontació israelià-palestina de 2011 (2011)
Enfrontament entre Israel i la Franja de Gaza (2012)
Atac a un pas fronterer (2012)
Guerra de Gaza de 2012 (2012)
Guerra de Gaza de 2014 (2014)
Onada de violència israelià-palestina de la tardor de 2015 al 6 de desembre de 2017 (2015-2017)
Marxa Tornada 2018-2019 (2018-2019)
Crisi israelià-palestina (2021)
Atac de Hamàs a Israel (2023)
Guerra Israel-Hamàs 2023 (2023)

Dades clau

modificar

El conflicte israelià-palestí és entre palestins i israelians a l'Orient Mitjà. S'oposa a dos moviments nacionals (sionisme i nacionalisme palestí).

Aquest conflicte té les seves arrels en reivindicacions territorials, històriques, religioses i culturals sobre el territori de l'antiga Palestina Obligatòria. Els principals aspectes del conflicte inclouen l'ocupació israeliana de Cisjordània i la Franja de Gaza, l'estatus de Jerusalem, els assentaments israelians i la qüestió de les fronteres i la seguretat d'Israel.

L'oposició àrab al sionisme va aparèixer des del començament del Mandat Britànic sobre Palestina, amb nombrosos disturbis i massacres i una revolta àrab entre 1936 i 1939. Després de la Segona Guerra Mundial, quan el Regne Unit es va oposar a l'acollida a Palestina de supervivents jueus dels camps de concentració nazis, van ser els jueus els que es van revoltar. Incapaços de gestionar el mandat, els britànics van transferir la responsabilitat del mateix a les recentment creades Nacions Unides, que es van pronunciar a favor de la partició de Palestina al novembre de 1947. Aquesta decisió va conduir a l'esclat d'una guerra civil a Palestina, que sis mesos més tard es va convertir en la primera guerra araboisraeliana. El conflicte va provocar l'èxode d'àrabs palestins que es van convertir en refugiats, i l'arribada a Israel de refugiats jueus expulsats dels països àrabs. La Guerra dels Sis Dies al juny de 1967 va provocar un nou èxode palestí de Cisjordània a Jordània, així com l'arribada a Israel de prop de 600.000 jueus de països àrabs, expulsats de les seves llars. El moviment de poblacions ha provocat el problema dels refugiats palestins, dels quals ara n'hi ha gairebé cinc milions. Israel també té una minoria d'uns dos milions d'àrabs israelians.

El Consell de Seguretat i l'Assemblea General de les Nacions Unides han emès fins ara prop d'un centenar de resolucions amb l'objectiu de resoldre el conflicte, sense èxit. També han tingut lloc diverses negociacions i conferències de pau.

Resum

Història
Esdeveniments passats
Abans de 1917, Palestina estava sota l'autoritat de l'Imperi Otomà. Les poblacions cristianes i musulmanes que hi viuen es defineixen en termes de comunitats religioses i amb prou feines mostren un sentit de tipus nacional. La població jueva es divideix en dues comunitats: l'antiga Yishuv, és a dir, la comunitat establerta des de fa temps en aquest territori, i el nou Yishuv, compost per jueus que han estat assentats des de la dècada de 1880, motivats principalment pel sionisme. Des de principis del segle xx, àrabs de Palestina van protestar davant les autoritats otomanes contra aquests nouvinguts.

El 1917, els britànics van conquerir Palestina, que van administrar oficialment des de 1920 sota un mandat de la Societat de Nacions. El conflicte entre el Yixuv i els àrabs de Palestina va començar principalment després de la Declaració Balfour de 1917. De 1920 a 1948, molts jueus i àrabs es van establir a Palestina mentre el Regne Unit exercia el seu mandat sobre el Mandat Britànic de Palestina: la població jueva, que s'estimava el 1917 en unes 70.000 persones, va créixer a més de 650.000 a principis de 1948, i la població àrab a més d'un milió de persones. Ja el 1920 van esclatar conflictes entre àrabs i jueus, però també entre aquestes poblacions i les autoritats britàniques. El 1921, els jueus van començar a crear una milícia armada, la Haganà, per protegir les instal·lacions jueves de les milícies àrabs.

Finals del segle XIX-1920: moviments nacionalistes

Articles principals: Sionisme, Història del sionisme, nacionalisme àrab, nacionalisme palestí i panarabisme

Les arrels del conflicte es troben en el context global de l'exacerbació dels nacionalismes europeus i el debilitament de l'Imperi Otomà, i en la creixent incompatibilitat dels objectius del sionisme a Europa amb els del nacionalisme àrab a l'Orient Mitjà.

L'Organització Sionista Mundial va ser creada el 1897 a Basilea, on el moviment sionista va celebrar el seu primer congrés i va elegir Theodor Herzl com el seu líder. La missió que es va fixar va ser preparar una llar nacional per al poble jueu a Palestina, la regió històrica dels antics regnes de Judà i Israel. Per fer-ho, l'Organització Sionista Mundial va comprar terres gràcies en particular a l'organització jueva de compra de terres K.K.L. i al suport de certs bancs. Aleshores es va promoure la immigració i el sentiment nacional per tal d'enfortir la presència jueva al territori.

Al mateix temps, les primeres grans onades d'immigració jueva van començar i es van accelerar amb els nous pogroms, especialment els de Kishinev, que van portar desenes de milers d'immigrants d'Europa de l'Est a Palestina4.

Al mateix temps, el 1908, es van fundar els primers diaris nacionalistes àrabs Al-Karmel i Falistin5.

Al final del període otomà, la població jueva s'estimava en 56.000 habitants6 i 82.000 persones7 i la població àrab (musulmans, cristians, drusos i altres) a més de 600.000 persones8.

Seqüeles de la Primera Guerra Mundial
Acord Sykes-Picot de 1916: influència i control de França i Gran Bretanya.

La influència britànica es va afirmar cada vegada més a l'Orient Mitjà: el Regne Unit va tenir presència militar a l'Iraq des de 1914 i va ocupar Bagdad el 1917. Va donar suport a la revolta àrab de 1916-1918 i va prometre als àrabs un gran estat musulmà a canvi de la seva participació al costat dels aliats.

Al maig de 1916, el Regne Unit i França van concloure l'Acord Sykes-Picot, que planejava dividir la regió en dues zones d'influència administrades per aquestes dues potències. L'Acord Sykes-Picot assignava Transjordània i el Mandat Britànic de Palestina a la zona d'influència britànica i la zona de la Gran Síria a França.

Aquests acords no van impedir que els britànics prometessin no només un regne independent per als àrabs, que seria Transjordània, sinó també la creació d'una "llar nacional" per als jueus, a través de la Declaració Balfour9. Els britànics van crear un regiment jueu (la Legió Jueva) el 23 d'agost de 191710. Chaim Weizmann també va participar en la preparació de la Conferència de Pau de París i el 1919 va signar un acord amb Faisal, el futur rei de l'Iraq11.

La Primera Guerra Mundial va canviar la geografia de l'Orient Mitjà. El Regne Unit, que ja s'ha consolidat a l'Orient Mitjà, hi està expandint la seva influència. El 1922, la Societat de Nacions va aprovar la Declaració Balfour fent de l'establiment de la llar nacional jueva una de les missions del Mandat Britànic a Palestina, que en aquell moment també incloïa els territoris transjordans a l'altre costat del riu Jordà. El Regne Unit va satisfer la dinastia haiximita amb la ràpida creació d'un regne musulmà el 1921 a Transjordània, a la part oriental de Palestina, que va reduir el territori destinat a la llar nacional jueva.

1920-1948: Mandat Britànic sobre Palestina
Les tensions entre les comunitats jueva i àrab van augmentar a partir de 1920, després de l'augment de la immigració jueva. A partir de 1921, aquesta oposició àrab va ser encarnada pel Gran Muftí de Jerusalem, Mohammed Amin al-Husseini. Els primers disturbis antijueus es van produir al març i abril de 1920 a Jerusalem, després al maig de 1921 a Jaffa i contra establiments agrícoles (quibuts i moixav). Aquests disturbis van deixar més d'un centenar de jueus morts i van ser atribuïts per la Comissió Haycraft, designada pels britànics, a la ira àrab contra la immigració jueva5. Això va conduir a la publicació del primer Llibre Blanc, conegut com el Llibre Blanc de Churchill, destinat a tranquil·litzar els àrabs limitant la immigració jueva. Però aquests disturbis també van portar a la creació d'una força de defensa jueva, la Haganà, el 1921 a partir de les primeres unitats de l'organització Ha-Xomer, creada el 1902.

Les motivacions religioses van provocar enfrontaments al voltant del Mur Occidental a Jerusalem el 1929 i van conduir a un brutal deteriorament de la situació amb violents disturbis antijueus a Hebron, Jerusalem i Safed, que van deixar gairebé 150 jueus morts. Per primera vegada des de l'època dels croats, els jueus van ser assassinats a Hebron, la seva segona ciutat santa. El barri jueu d'Hebron és destruït.

El 25 d'octubre de 1936, els àrabs palestins van formar el Comitè Superior Àrab, sota el lideratge del Gran Muftí de Jerusalem, Amin al-Husseini, per enfrontar-se a l'Agència Jueva. El 1936, va ser la gran revolta àrab a Palestina, que va durar intermitentment fins al 1939, que va ser aixafada per l'exèrcit i la policia britànics, amb l'ajuda de les tropes de policia jueves (Notrim) que els britànics havien desenvolupat amb les autoritats del Yixuv. El 1944, les accions armades

contra els britànics van ser organitzades per l'Irgun, una organització sionista de dretes que incloïa Menahem Beguin, vinculada a l'Organització Sionista Revisionista, dirigida per Vladímir Jabotinski, i la Lehi, que era una petita organització de combat, una escissió de l'Irgun i de la qual Ytzhak Shamir, futur primer ministre de l'Estat jueu en la dècada de 1990, era membre. Després de maig de 1945, la pressió va augmentar per permetre l'acollida al Mandat Britànic de Palestina dels supervivents jueus dels camps de concentració nazis. El Regne Unit s'hi oposa. La Haganà al seu torn va llançar accions armades contra el Regne Unit; Va atacar casernes, comissaries, bases de l'exèrcit britànic i va descarrilar trens. El cas de l'Èxode de 1947, que va sortir de Port de Bouc amb l'acord de les autoritats franceses, amb 4.500 refugiats i es va veure obligat a tornar a Europa amb morts a bord, va commocionar l'opinió mundial.

El Pla de partició de l'ONU.
Al maig de 1946, el Regne Unit va abandonar el seu intent de trobar una solució, sense voler xocar frontalment amb les dues parts.

Després va transferir la qüestió de Palestina a les Nacions Unides, els membres de les quals, amb el suport conjunt dels Estats Units i la Unió Soviètica i malgrat l'oposició de tots els països àrabs, van votar a favor del pla de partició de Palestina el 29 de novembre de 1947. Es tracta de la Resolució 181 de l'ONU, rebutjada per tots els estats àrabs. Aquest pla de partició divideix Palestina en tres sectors, un àrab (45%), l'altre jueu (55%) i el tercer, la ciutat de Jerusalem, sota la tutela de l'ONU. Els líders àrabs palestins rebutgen aquest pla i anuncien que s'hi oposaran amb armes. Els líders del Yishuv van aprovar la partició tot i que l'Irgun i el Lehi no estaven d'acord amb la mida del futur estat jueu.

El 14 de maig de 1948, al Museu de Belles Arts de Tel Aviv, David Ben-Gurion va proclamar la independència de l'Estat d'Israel. El 15 de maig, després de la sortida de les tropes britàniques, el jove estat jueu va ser immediatament atacat pels estats àrabs veïns.

1948-1967: Conflicte entre Israel i els seus veïns

Articles principals: Guerra araboisraeliana de 1948-1949, Èxode palestí de 1948, Èxode de jueus de països àrabs i musulmans, i Guerra dels Sis Dies

1948-1949: Primera Guerra araboisraeliana
La primera guerra araboisraeliana va esclatar el 15 de maig de 1948, quan les tropes britàniques van completar la seva sortida de l'antic Mandat Britànic de Palestina, i els exèrcits d'alguns països àrabs van envair el territori. Els hebreus volen protegir els territoris per establir el seu estat, i els àrabs volen establir un estat palestí. Diverses treves van permetre a les parts rearmar-se. Israel va rebre armes de la Unió Soviètica, entre altres coses, a través de Txecoslovàquia. El 1949, Israel va tenir avantatge i va signar alto el foc amb els estats àrabs veïns. Es va formar així la Línia Verda (Israel), convertint-se en el conjunt de noves fronteres de facto entre l'estat jueu, Egipte, Transjordània, Líban i Síria. L'Estat d'Israel es va estendre llavors més del 78% de l'antic Mandat Britànic de Palestina, un 23% més del que el pla de partició de 1947 li concedia. El 22% restant és annexionat per Transjordània (Cisjordània) i Egipte (la Franja de Gaza). Jerusalem Oest es troba a Israel, a l'est a Transjordània (vegeu Jerusalem Est i Jerusalem Oest). Per als palestins, això és la "Nakba" (catàstrofe). No tenen estat, i entre 700.000 i 900.000 d'ells fugen als territoris palestins restants i als països veïns.

1956: Crisi del canal de Suez
La Crisi del Canal de Suez, o Segona Guerra Araboisraeliana, va tenir lloc d'octubre a desembre de 1956. Aquest conflicte, a més de ser una guerra araboisraeliana, és un enfrontament motivat pels interessos de les potències europees, França i el Regne Unit, hostils a les polítiques del cap d'Estat egipci, Gamal Abdel Nasser. Aquest últim va nacionalitzar el Canal de Suez el 26 de juliol de 1956 i va finançar el FLN algerià, llavors en guerra amb França. A través del "Protocol de Sevres", Israel, França i el Regne Unit preparen secretament una operació per recuperar el canal de Suez i debilitar Egipte. Aquest pla es va dur a terme en l'Operació Mosqueter. Israel va llançar hostilitats el 29 de juliol de 1956, amb una operació militar al Sinaí, i aviat va arribar al canal. França i el Regne Unit van intervenir el 5 de novembre, oficialment per calmar les tensions, però de fet per recuperar el control de Suez. La Unió Soviètica i els Estats Units, aquests últims no havent estat informats de la intervenció dels seus aliats, van condemnar conjuntament aquesta operació, i Moscou va amenaçar Londres i París amb les seves armes nuclears. Els francesos i britànics, humiliats, es van veure obligats a evacuar els territoris egipcis, i van completar la seva retirada el desembre de 1956. Pel que fa al conflicte araboisraelià, la crisi de Suez va derivar en un statu quo.

Territori d'Israel després de la independència. La Franja de Gaza ocupada per Egipte i Cisjordània ocupada i annexionada per Jordània.

1964
Va ser al Caire on es va fundar l'OAP (Organització per a l'Alliberament de Palestina), que volia ser la principal organització que lluitava contra l'estat jueu. El seu principal líder és Iàssir Arafat.

Del 5 al 10 de juny de 1967: Guerra dels Sis Dies

Articles principals: Guerra dels Sis Dies i la "Reunificació" de Jerusalem

Egipte va obtenir la retirada de les tropes de l'ONU al maig de 1967, va remilitaritzar el Sinaí i va tancar l'estret de Tiran, un pas clau per al transport marítim israelià. El 15 de maig de 1967, les forces egípcies van entrar al Sinaí, contràriament als acords de desmilitarització de 1957.

El matí del 5 de juny de 1967, davant d'un imminent atac àrab i en el context del bombardeig regular sirià dels Alts del Golan des de principis de 1967, Israel va llançar una ofensiva llampec contra Egipte, dirigida pel general Moshe Dayan (vegeu: Guerra dels Sis Dies) i va demanar a Jordània que es mantingués neutral. Jordània s'hi va negar i va atacar Israel duent a terme forts bombardejos d'artilleria sobre Jerusalem Oest i la zona de Tel Aviv. El 7 de juny, Jerusalem Est va ser conquerida pels paracaigudistes de la 55a Brigada comandada pel general Narkiss, antic agregat militar d'Israel a França, antic alumne de l'École supérieure de guerre de París. El 8 de juny, Israel va derrotar l'exèrcit jordà i va conquerir tota Cisjordània. Els sirians continuen bombardejant cases, horts i sitges agrícoles israelianes des dels Alts del Golan; en resposta el 9 de juny, Israel va atacar els sirians al Golan.

Les forces aèries egípcies, jordanes i sirianes van ser destruïdes en les primeres hores del 5 de juny de 1967, gràcies en particular als precisos bombardejos duts a terme pels pilots dels Mirages de la Força Aèria Israeliana. Després d'una blitzkrieg de sis dies, Israel va conquerir Cisjordània, la Franja de Gaza, els Alts del Golan (inclosa la zona de Shebaa Farms), la península del Sinaí i Jerusalem Est 12.

El 22 de novembre de 1967 es va adoptar la Resolució 242 del Consell de Seguretat de les Nacions Unides. Aquesta resolució estipula la retirada de les forces armades israelianes "dels territoris ocupats" durant el conflicte recent. S'afirma la fi de qualsevol reivindicació o estat de bel·ligerància, respecte i reconeixement de la sobirania, integritat territorial i independència política de cada Estat de la regió i del seu dret a viure en pau dins de fronteres segures i reconegudes, lliures de qualsevol amenaça o acte de violència, i també s'ha de garantir una solució justa al problema dels refugiats i a la inviolabilitat i independència territorial de cada estat de la regió, a través de diverses mesures com l'establiment de zones desmilitaritzades.

1967-1993: Conflicte entre Israel i l'OAP

Articles principals: Operació Litani, Intervenció militar israeliana al Líban de 1982 i Primera Intifada

1969
Aquest va ser l'any en què va començar la guerra de desgast al llarg del canal de Suez. Iàssir Arafat es converteix en el cap de l'OAP.

1969-1972
Els passatgers d'aerolínies jueves i israelianes es converteixen en l'objectiu dels militants palestins.

1972

Article principal: Presa d'ostatges dels Jocs Olímpics de Munic

El 4 de setembre, onze atletes israelians van ser segrestats i assassinats a trets per terroristes palestins durant els Jocs Olímpics de Munic.

1973: Guerra del Yom Kippur
Les tropes egípcies i sirianes van atacar Israel el 6 d'octubre, la festa del Yom Kippur o "Dia de l'Expiació". El seu objectiu és reconquerir els territoris ocupats pels israelians des de juny de 1967. Fins al 9 d'octubre, l'exèrcit israelià es troba en posició de retirada o a la defensiva. A partir del 10 d'octubre, va recuperar la iniciativa i va començar a encerclar les tropes egípcies.

L'alto el foc del 24 d'octubre va consagrar la victòria de l'exèrcit israelià. La resolució 338 reafirma la necessitat d'una "pau justa i duradora a l'Orient Mitjà".

L'OAP va ser reconeguda llavors com l'únic representant del poble palestí, en detriment del Regne de Jordània, que llavors era considerat el país representant del poble àrab de Palestina, des de maig de 1948, en la cimera àrab d'Alger celebrada del 26 al 28 de novembre. L'actitud de Jordània, que no va atacar Israel durant la guerra del Yom Kippur, testifica, després de l'atac conjunt d'Egipte i Síria, una gradual desvinculació dels països àrabs.

1976
- 26 de juny - 4 de juliol: Atac d'Entebbe. Prop d'un centenar d'ostatges jueus i israelians, capturats per un comando germano-palestí a bord d'un avió d'Air France que estava fent la connexió i mantenia presoner a Uganda, van ser alliberats per una incursió de l'exèrcit israelià.

1982
Des del sud del Líban, centenars de projectils es llancen contra Israel, a Galilea. El 6 de juny de 1982, Israel va llançar l'"Operació Pau a Galilea" i va envair el Líban fins a Beirut per fer retrocedir les forces de l'OAP a menys de 40 km de la frontera israeliana. El 20 de juny, els Estats Units van obtenir un alto el foc que incloïa l'evacuació de l'OAP de Tunísia.

1985
La força aèria israeliana va dur a terme un atac aeri contra la seu de l'OAP a Tunísia: Operació Cama de fusta. Un bombardeig va matar 50 palestins i 18 tunisians13.

Primera intifada (1987)

Article principal: Primera intifada

A mitjans de la dècada de 1980, el conflicte israelià-palestí va seguir un desenvolupament que no va ser previst ni pels israelians ni per l'OAP amb la revolta de la població palestina. Aquests esdeveniments van ser coneguts com la Primera Intifada o "Guerra de les Pedres".

Davant el desenvolupament continu dels assentaments israelians i les difícils condicions econòmiques, la població palestina de Cisjordània i Gaza es rebel·la contra Israel. La situació crida l'atenció internacional sobre les milícies palestines que ja no són percebudes unànimement com a organitzacions "terroristes". Algunes protestes palestines compten fins i tot amb el suport de moviments israelians com Peace Now i Gush Shalom, que estan impulsats per l'èxit dels acords de pau amb Egipte i el trauma de la guerra del Líban i la massacre de Sabra i Xatila.

Les negociacions s'estan duent a terme en secret entre l'OAP i el govern israelià.

Procés de pau

Article principal: Resolució de Khartum

Cartell reivindicant la reconciliació: banderes israelianes i palestines i la paraula pau en àrab i hebreu. Imatges similars han estat utilitzades per diferents col·lectius defensant la idea de convivència de les dues poblacions.

El procés de pau israelià-palestí reuneix totes les discussions diplomàtiques que s'han intentat trobar una solució definitiva al conflicte israelià-palestí, des del reconeixement per part d'Israel de l'OAP com a soci palestí per a la pau.

Objecte de les negociacions
Els principals punts de controvèrsia són: l'objectiu de reconeixement mutu dels dos pobles, que no és absolut fins ara;

l'objectiu de crear un Estat palestí al costat d'Israel i els problemes plantejats per la contigüitat dels seus territoris (seguretat) i la delimitació última de fronteres (qüestió del futur dels assentaments israelians als territoris palestins ocupats); l'estatus de Jerusalem i el control dels seus llocs sagrats. A més d'aquestes qüestions centrals, hi ha problemes paral·lels com el repartiment de l'aigua i l'estatus dels refugiats desplaçats pel conflicte. Les qüestions sobre el sagrat i la identitat dels grups en disputa juguen un paper important en aquest conflicte14.

Conferència de Madrid de 1991

Article principal: Conferència de Madrid

El 1991, després de la Guerra del Golf, durant la qual el president nord-americà George H. W. Bush havia promès als països àrabs vetllar per l'alliberament de Kuwait, va tenir lloc la Conferència de Madrid, que va reunir per primera vegada israelians i palestins al voltant d'una mateixa taula de negociacions.

Acords d'Oslo de 1993

Article principal: Acords d'Oslo

El 1993, els Acords d'Oslo, signats per Yasser Arafat, cap de l'OAP, i Yitzhak Rabin, primer ministre israelià, preveien la creació d'un estat palestí a Cisjordània i Gaza el 1998. Iàssir Arafat reconeix el dret d'Israel a viure en pau i seguretat, i Yitzhak Rabin reconeix l'OAP com el "representant legítim del poble palestí". Es crea l'Autoritat Palestina. Els Acords d'Oslo preveuen la divisió de Cisjordània i Gaza en àrees A, B i C, cadascuna subjecta a una autoritat diferent.

Acords de plantació de Wye de 1995

Articles principals: Acord provisional sobre els acords de Cisjordània i la Franja de Gaza i les plantacions de Wye

Cimera de Camp David el juliol de 2000

Article principal: Cimera del Camp David II

Bill Clinton, al final del seu mandat, va intentar una vegada més resoldre el conflicte israelià-palestí. Va convidar Yasser Arafat i Ehud Barak a Camp David el juliol de 2000. Les negociacions no van conduir a cap acord, ja que els israelians volien mantenir el control de Jerusalem.

Conseqüències del fracàs de les negociacions: la segona intifada
Els llocs sants: Esplanada de les Mesquites i el Mur de Ponent, una de les estaques del conflicte.

Poc després del col·lapse de les converses, Ariel Sharon i altres membres del Likud van visitar l'Esplanada de les Mesquites/Muntanya del Temple per demostrar el control israelià sobre el lloc sagrat. L'endemà, una manifestació palestina es va convertir en un enfrontament amb la policia israeliana. L'escalada de violència va provocar l'aixecament de la segona intifada.

Una onada d'atemptats suïcides organitzats per moviments extremistes palestins ha atacat civils israelians. Les represàlies israelianes van prendre la forma d'un tancament de la Franja de Gaza i un redesplegament de les FDI a Cisjordània. Israel també va llançar operacions d'assassinat selectiu contra els líders de les organitzacions islamistes palestines. Aquestes operacions van ser l'ocasió de crides a la venjança per part d'aquestes organitzacions. Més de mil israelians i tres mil palestins van morir en la violència.

El 7 d'octubre de 2000, el Consell de Seguretat de les Nacions Unides va adoptar la Resolució 1322 deplorant tant la visita d'Ariel Sharon com la violència que va seguir l'endemà amb l'esclat de la segona intifada.

Converses de pau a París l'octubre de 2000
Madeleine Albright es troba amb Yasser Arafat i Ehud Barak a la capital francesa15. Es diu que Arafat va estar a punt d'acceptar el compromís que se li va oferir, però es diu que Jacques Chirac va intervenir per endurir la posició d'Arafat16.

Cimera de Taba de 2001
Les crides a la calma i a la represa de les discussions es van multiplicar en va. Bill Clinton va proposar per escrit nous paràmetres per a les negociacions. Barak els va acceptar amb reserves, Arafat va retardar la seva resposta i després va acceptar amb preguntes i reserves. Els moviments del president Clinton van portar Barak i Arafat a converses a Taba el gener de 2001, en les quals les delegacions van dir que mai havien estat tan a prop d'un acord.

Reintents
Un mes després, la violència de la segona intifada i la sensació d'inseguretat van provocar un canvi de poder polític a Israel després de les eleccions, portant la dreta i Ariel Sharon al capdavant d'un nou govern.

El nou govern d'Ariel Sharon va exigir llavors la fi dels atacs terroristes abans de qualsevol represa del diàleg.

Hi havia moltes iniciatives per trencar el punt mort:

El Quartet de l'Orient Mitjà, format pel nou president dels Estats Units George W. Bush, la Unió Europea, Rússia i l'ONU, va traçar el full de ruta per a la pau, que demana l'establiment d'un estat palestí abans del 2005, sota les condicions de la fi del terrorisme i la celebració d'eleccions democràtiques als territoris palestins.
La Lliga Àrab, reunida a Beirut, Líban, també va fer un pla de pau que demanava un retorn a les fronteres de 1967 a canvi del reconeixement mutu i la pau. El govern israelià va acollir amb satisfacció aquesta proposta.
El 2003, una assemblea informal de figures polítiques moderades d'ambdós costats es va reunir per acordar els termes d'una proposta de pau coneguda com la Iniciativa de Ginebra. Arafat va rebre favorablement aquest document i Sharon el va rebutjar.

2000-2012: Segona Intifada

Articles principals: Segona Intifada, Pla de desvinculació dels Territoris Ocupats, Barrera de Separació Israeliana, Guerra de Gaza 2008-2009, Bloqueig de la Franja de Gaza, Abordatge de la Flotilla de Gaza, Confrontació Israelià-Palestina de 2011, Confrontació Israel-Franja de Gaza de 2012 i Guerra de Gaza de 2012

El "mur de seguretat": la ruta aprovada el febrer de 2005, però subjecta a canvis.

2000

Juliol: Cimera del Camp David II.
Setembre: Inici de la segona intifada o intifada d'al-Aqsa.
Novembre: Ehud Barak aprova un pla per construir una "barrera per impedir el pas de vehicles motoritzats" des del nord-est de Cisjordània fins a la regió de Latrun.

Moviments armats palestins: Les organitzacions armades més actives són Hamàs, les Brigades dels Màrtirs d'Al-Aqsa i la Gihad Islàmica Palestina que operen a la Franja de Gaza i Cisjordània. Algunes d'aquestes organitzacions consideren que les morts de civils, siguin o no el resultat d'algunes de les seves accions, són màrtirs de la gihad.

Hamàs ha creat una infraestructura de benestar social, guanyant-li milers de seguidors. Compta amb el suport financer de moltes organitzacions, especialment a Europa, així com de països com l'Iran i Síria.

La Gihad Islàmica Palestina és menys popular que Hamàs. És més petit, i no té activitats socials a l'agenda ni cap aspiració política. És molt actiu a Jenin, Tulkarm i Nablus a Cisjordània. Treballa en una cel·la i no té infraestructura civil.

2002
14 d'abril: El govern israelià decideix construir una tanca dins de la línia de separació i emet una directiva per "començar immediatament la construcció d'una tanca a la zona d'Anin... la zona de Tulkarm i la zona de Jerusalem".

14 d'agost: El govern israelià aprova la ruta del mur, que continua sent secreta. Estarà compost en gran part per barreres electròniques.

2005
Després de la mort de Iàssir Arafat, Mahmud Abbas (també conegut amb el nom de guerra Abu Mazen), el nou president de l'Autoritat Palestina, va reactivar el procés de pau. Aquest últim, elegit en una plataforma destinada a posar fi a la violència, va establir una treva amb Israel que semblava respectada pels moviments terroristes palestins, excepte per Hamàs i la Jihad, que es van oposar a Abu Mazen dins de l'Autoritat Palestina i durant les eleccions. Ariel Sharon, per la seva banda, està treballant per desvincular-se de Gaza, però s'enfronta a l'oposició al desmantellament dels assentaments en el seu propi partit, obligant-lo a arribar a un acord amb l'esquerra israeliana. Els assentaments israelians als territoris palestins ocupats bloquegen políticament el seu desmantellament i exigeixen un referèndum recolzat per la dreta israeliana.

Març: Israel planeja donar a Egipte el control d'una zona tampó a Gaza. A Sharm al-Sheikh, Egipte, es va arribar a un "principi d'acord" sobre el desplegament d'una força egípcia de 750 efectius al llarg de la zona tampó de vuit quilòmetres, coneguda com el "corredor de Filadèlfia", entre el president egipci, Hosni Mubàrak, i el ministre de Defensa israelià, Shaul Mofaz.

Cimera de Sharm al-Sheikh de 2005

Article principal: Cimera de Sharm al-Sheikh

Aquesta secció està buida, insuficientment detallada o incompleta. La teva ajuda és benvinguda! Com fer-ho?

El 8 de febrer de 2005, el primer ministre israelià Ariel Sharon es va reunir amb Mahmud Abbas, president de l'Autoritat Palestina, el president egipci Hosni Mubàrak i el rei Abdullah II. Les negociacions tenien com a objectiu estabilitzar la situació i van marcar el final de la segona intifada.

Pla de desvinculació unilateral 2005

Article principal: Barrera de separació israeliana

El govern israelià va prendre mesures unilaterals per garantir la seguretat de la seva població. Va començar la construcció d'una barrera, que havia estat ideada per un anterior govern de coalició esquerra-dreta. La seva erecció va provocar importants protestes i condemnes internacionals, perquè la seva ruta, que no seguia exactament la Línia Verda i s'estenia a Cisjordània.

Pintades a la paret del costat de Cisjordània.

El mateix govern va prendre llavors la iniciativa d'un pla de retirada de la Franja de Gaza el 2005, relatiu a l'evacuació de residents israelians i la destrucció d'assentaments a la Franja de Gaza, així com quatre assentaments israelians al nord de Cisjordània.

2006
La tensió amb els palestins continua sent alta (el llançament del coet "Qasam" contra ciutats israelianes i les represàlies de les FDI). El 25 de juny, el caporal Gilad Shalit va ser segrestat per 3 grups terroristes palestins (els Comitès de Resistència Popular, l'Exèrcit de l'Islam i el braç armat de l'organització terrorista Hamàs) durant un atac conjunt contra un lloc militar de les FDI en territori israelià. En resposta, el gabinet israelià va llançar l'Operació Pluges d'Estiu.

Projecte per a la instauració d'un Estat palestí
Des de la proclamació de la declaració d'independència palestina el novembre de 1988 a Alger, durant el XIX Consell

Nacional d'Alger17La demanda d'un estat palestí autònom ha estat constantment recolzada pels palestins, sota el lideratge de l'OAP i Iàssir Arafat, i ha continuat avançant, amb una sèrie d'estats i organismes internacionals reunits al seu voltant al llarg dels anys.

El 19 de gener de 1993, el Parlament israelià va derogar la llei que prohibia els contactes amb l'OAP. I el 13 de setembre de 1993, els anomenats Acords d'Oslo sobre l'autonomia palestina, primer finalitzats a Oslo i després signats a Washington, van donar lloc a una declaració que va conduir al reconeixement mutu de Palestina i Israel.

El 4 de maig de 1994 es va signar un acord israelià-palestí entre l'Organització per a l'Alliberament de Palestina (OAP) i l'Estat d'Israel: l'acord "Oslo I" signat al Caire (Egipte), que preveia l'autonomia de la Franja de Gaza i de la ciutat de Jericó (Cisjordània).

El 28 de setembre de 1995, Israel i l'OAP van signar l'acord negociat a Taba ("Oslo II") a Washington ampliant l'autonomia a Cisjordània i preveient una sèrie de retirades israelianes per etapes. A finals de 1995, Israel es va retirar de sis ciutats de Cisjordània que es van convertir en autònomes.

El 20 de gener de 1996, Iàssir Arafat va ser elegit President de l'Autoritat Palestina. El CNP (Parlament Palestí a l'Exili), reunit per primera vegada a Palestina, va eliminar de la seva carta els articles que posaven en dubte el dret a existir de l'Estat d'Israel.

L'establiment de l'Estat palestí, sota els termes dels Acords d'Oslo, hauria d'haver tingut lloc el desembre de 1998 d'acord amb les modalitats preparades conjuntament pel Govern israelià i l'Autoritat Palestina.[cal citació]

El 25 de març de 1999, la Unió Europea es va declarar a favor del dret dels palestins a l'autodeterminació i del dret a establir un Estat: suport a la creació del futur Estat palestí.

Al març de 2002, va ser el torn de l'ONU per donar suport a la demanda: el Consell de Seguretat va adoptar la Resolució 1397, que per primera vegada esmentava un estat palestí al costat d'Israel. Això és el que també està votant el recentment elegit president George W. Bush.

L'Autoritat Palestina, sota la presidència de Mahmud Abbas i seguint Iàssir Arafat, el seu primer president elegit el 1996, treballa per a la creació d'un estat palestí. El 25 de maig de 2006, Mahmud Abbas va anunciar la celebració d'un referèndum a aquest efecte18. No obstant això, després de violents enfrontaments entre palestins, els islamistes de Hamàs van prendre el control de la Franja de Gaza el 14 de juny de 2007, mentre que Mahmud Abbas, amb el suport de Fatah, va anunciar l'establiment d'un "gabinet d'emergència" a Ramallah, a Cisjordània. Així, fins i tot abans que pogués accedir a la sobirania internacional, el futur estat palestí estava dividit de facto en dues entitats rivals, una a Gaza i l'altra a Cisjordània. El 29 de novembre de 2012, l'Estat de Palestina va ser reconegut com a Estat observador no membre per l'Assemblea General de les Nacions Unides19.

Les seqüeles de la segona intifada

2007

Després de la presa de control de Hamàs de la Franja de Gaza, el govern israelià va decidir bloquejar el territori a finals de juny de 2007.

2008

El 5 de novembre, després de 5 mesos de treva parcial20, Israel ataca el túnel de Hamàs que provoca intercanvis de foc i la mort de 6 membres de Hamàs21,22. El 18 de desembre, Hamàs va anunciar que no renovaria la treva23. Es reprèn el foc de coets contra Israel24.

Des del 27 de desembre, la força aèria israeliana va bombardejar la infraestructura de Hamàs a Gaza25 : aquest és l'inici de la guerra de Gaza de 2008-2009.

2009

El 3 de gener, l'Operació Plom Fos va entrar en una nova fase quan els israelians van enviar tropes a la Franja de Gaza. Segons fonts palestines, l'operació ha causat més de 1.300 morts a Gaza i 13 al costat israelià, segons fonts israelianes.

El 18 de gener, Israel va proclamar un alto el foc. El mateix dia, Hamàs va anunciar una treva i va donar 7 dies a l'exèrcit israelià per abandonar Gaza, cosa que es va fer el 21 de gener.

En les setmanes següents, els palestins de Gaza van continuar disparant coets diverses vegades a la setmana contra Israel, la força aèria del qual va respondre bombardejant túnels palestins de contraban amb Egipte26.

Com a resultat d'aquestes operacions militars, el bloqueig de la Franja de Gaza es va endurir.

Imatges d'un atac amb coets al sud d'Israel, març de 2009.

Coet Qassam disparat al sud d'Israel, gener de 2009.

Una explosió causada per un atac aeri israelià a la Franja de Gaza durant el conflicte de 2008-2009 entre Israel i Hamàs a Gaza.

Les eleccions legislatives israelianes de març de 2009 van portar al poder Benjamin Netanyahu, que va formar un govern ancorat a la dreta.

2010
El 31 de maig, l'exèrcit israelià va abordar el Mavi Marmara, un vaixell que, al capdavant de la flotilla humanitària de Gaza Lliure, pretenia trencar el bloqueig de Gaza. Els medicaments i els aliments són transportats per diversos vaixells que transporten polítics europeus i un premi Nobel de la Pau. El curs de l'abordatge del Mavi Marmara està subjecte a interpretació: la versió israeliana defensa la tesi de l'agressió patida per les tropes israelianes per part d'alguns membres de la tripulació; Per contra, la tripulació afirma haver estat disparada per comandos israelians immediatament després de la col·lisió. Durant aquests esdeveniments, diversos soldats israelians van resultar ferits i nou militants van morir. L'informe de la comissió d'investigació de l'ONU (conegut com a Informe Palmer) donarà credibilitat a la tesi de la "defensa legítima", alhora que considerarà la resposta israeliana "excessiva"27.

2011

Article principal: Confrontació israelià-palestina de 2011

2012

Articles principals: Enfrontament entre Israel i la Franja de Gaza el 2012 i Guerra de Gaza el 2012

El 14 de novembre de 2012, el cap militar de Hamàs, Ahmed Jaabari, va morir en un atac aeri israelià en resposta al foc de coets en territori israelià, i les Forces de Defensa d'Israel (FDI) van llançar l'"Operació Pilar de Defensa".

2014-2023: tensions renovades

Articles principals: Guerra de Gaza de 2014, Onada de violència israelià-palestina de tardor de 2015 a 6 de desembre de 2017, Marxa del Retorn i Crisi israelià-palestina de 2021

2014
Al juny de 2014, l'assassinat de tres adolescents israelians a la zona d'Hebron va marcar l'inici d'una escalada. FDI, que encertadament atribueix28 el segrest de dos agents de Hamàs ha portat a un registre de 580 propietats palestines, que s'ha saldat amb 580 detencions, i la confiscació violenta de moltes propietats palestines29, el tancament d'Hebron, i les morts30. Aquestes accions, viscudes com un càstig col·lectiu, han provocat un ressorgiment de les tensions, considerades les més greus des de la segona intifada. El descobriment dels cossos dels tres adolescents va ser seguit per l'assassinat d'un jove palestí el 2 de juliol i pel foc de coets de Hamàs des de la Franja de Gaza. En resposta, Israel llança l'Operació Marge Protector, per tal de destruir els túnels il·legals que creuen de Gaza a Israel31. Aquesta operació va causar almenys 2.202 baixes al costat palestí, inclosos 1.394 civils i 526 nens. Al costat israelià, 72 persones, entre elles 62 soldats, van perdre la vida32.

2015
La tardor del 2015 va veure l'aparició d'una nova onada de violència que va durar fins al 6 de desembre de 2017.

2016
Durant el 2016, a Jerusalem, hi va haver més d'un centenar d'atacs d'apunyalament perpetrats per palestins solitaris, sovint joves i armats, contra israelians33.

2017
A principis de gener, va tenir lloc a París una reunió sobre la pau a l'Orient Mitjà. Tot i que hi eren presents prop de 75 països i organitzacions internacionals, el president de l'Autoritat Palestina i el primer ministre israelià van rebutjar la invitació. Els actors presents a la reunió van reiterar el seu compromís amb els estats israelians i palestins, assenyalant que no reconeixerien accions unilaterals que amenacessin una solució negociada, particularment sobre les fronteres o l'estatus de Jerusalem. Va ser una reunió força simbòlica, ja que Israel esperava amb optimisme l'arribada de Donald Trump al poder, cinc dies després de la conferència, perquè sembla voler ser més favorable a Israel en comparació amb el seu predecessor. Això, ja que ja està prometent traslladar l'ambaixada dels Estats Units de Tel Aviv a Jerusalem, trencant així amb la política del seu país i de la comunitat internacional, per a la qual cosa l'estatus de capital de Jerusalem ha de ser resolt a través de la negociació34,35.

El 5 de març, Benjamin Netanyahu va anunciar que prohibiria al municipi de Jatt, una ciutat àrab al nord, anomenar un carrer local en honor de Iàssir Arafat36.

Tres dies després, el parlament israelià va aprovar dos projectes de llei en una votació preliminar. La primera, presentada per la Llar Jueva, té com a objectiu aturar les crides a l'oració a les mesquites a la nit, mentre que la segona, presentada pel partit nacionalista laic Yisrael Beiteinu, vol prohibir-les del tot. Aquest projecte de llei ha provocat una onada de protestes al món àrab37.

El 6 de desembre de 2017, el president dels Estats Units, Donald Trump, reclamant un nou enfocament, va reconèixer oficialment Jerusalem com a capital d'Israel i va donar instruccions per traslladar-hi l'ambaixada nord-americana38. La seva decisió va ser ben rebuda pel primer ministre israelià, Benjamin Netanyahu, que va dir que l'anunci de Trump marcava un "dia històric"39. Hamàs demana als països àrabs i musulmans que expulsin els ambaixadors nord-americans dels seus territoris40.

2018
El 2018 va estar marcat per la Marxa del Retorn, que es va convertir en una sèrie de manifestacions palestines cada divendres al llarg de la frontera de la Franja de Gaza, l'objectiu de les quals, segons Yahya Sinwar, era "que la frontera desaparegués [...] i que els palestins tornin a la terra d'on van ser expulsats fa 70 anys"41. Els incidents violents van enfrontar soldats i manifestants israelians, amb prop de 235 morts42. Més de tres mil hectàrees de boscos i terres de cultiu destruïdes pels globus incendiaris palestins43.

2019
Els dies 25 i 26 de juny de 2019 se celebrarà la Conferència Econòmica de Bahrain, a iniciativa dels Estats Units i presidida per Jared Kushner. En absència dels palestins que boicotegen la conferència i dels israelians, i en presència de representants de l'Aràbia Saudita, els Emirats Àrabs Units i funcionaris jordans i egipcis. Jared Kushner presenta un pla anomenat "De la pau a la prosperitat" que seria "l'oportunitat del segle" i que preveu inversions en infraestructures, turisme i educació, amb la creació d'un milió de llocs de treball. La directora gerent del Fons Monetari Internacional (FMI), Christine Lagarde, creu que és possible reactivar l'economia palestina i elogia l'enviat nord-americà pel seu enfocament en la creació d'ocupació44. En aquesta ocasió, el ministre d'Afers Exteriors de Bahrain va declarar que aquesta cimera proposava un "nou acord" l'abast del qual era equivalent al dels acords de Camp David celebrats el 1978 entre Israel i Egipte. El ministre també ha subratllat que el seu país reconeix el dret d'Israel a existir, que sap que

"ha vingut per quedar-se" i que vol la pau amb ell45. Tots els països àrabs representats recorden la necessitat d'una solució de dos estats al conflicte israelià-palestí46.

2020

Article principal: Pla de pau dels Estats Units de gener de 2020 per al conflicte israelià-palestí

El 28 de gener de 2020, el president nord-americà, Donald Trump, va presentar el seu pla de pau, que preveia l'annexió dels assentaments per part d'Israel a costa d'una inversió de 50.000 milions de dòlars en el desenvolupament de Palestina, que va ser immediatament rebutjada per la part palestina.

2021

Article principal: Crisi israelià-palestina del 2021

Aquesta secció està buida, insuficientment detallada o incompleta. La teva ajuda és benvinguda! Com fer-ho?

2022
Segons un recompte de l'AFP, el conflicte israelià-palestí ha deixat més de 200 palestins i almenys 26 israelians morts el 202247.

2023

Articles principals: Guerra Israel-Hamàs 2023-2024 i Bloqueig de la Franja de Gaza 2023

L'ala militar de Hamàs llança una gran ofensiva contra Israel des de la Franja de Gaza el 7 d'octubre del 202348,49. Diversos milers de coets van ser disparats contra ciutats israelianes, el mur de separació va ser atacat i destruït en diversos punts, i membres de Hamàs es van infiltrar a Israel en petits grups i van atacar la població civil. Es van cometre diverses massacres contra la població civil i prop de 200 civils i soldats van ser presos com a ostatges i detinguts a la Franja de Gaza50. La xifra de morts al costat israelià s'estima en uns 1.300 morts i 3.200 ferits51,52.

En resposta, Israel llança una operació militar per destruir Hamàs53. Es van dur a terme bombardejos a la Franja de Gaza des de la nit del 7 d'octubre54, les forces armades van ser mobilitzades i un gran nombre de reservistes van ser cridats55. Israel també cessa el subministrament d'aigua, electricitat i gas des del seu territori i manté el bloqueig conjunt de la Franja de Gaza amb Egipte56,57,58. Dependent dels subministraments israelians59La població civil de Gaza està assetjada, desencadenant una crisi humanitària. Diverses agències de l'ONU, organitzacions humanitàries i estats critiquen el setge i demanen que es preservi la població civil60,61. Després de 14 dies de conflicte, el Ministeri de Salut palestí anuncia que els bombardejos han matat 4.385 persones i n'han ferit més de 13.50062.

El 13 d'octubre, l'exèrcit israelià va fer una crida a la població civil a fugir del nord de la Franja de Gaza, el principal lloc dels bombardejos63,64. L'Alt Comissionat per als Refugiats critica aquest desplaçament, que no compta amb cap ajuda humanitària i tem una situació de trasllat forçós de població65. L'ONU estima que prop d'1 milió de persones han estat desplaçades entre el nord i el sud de la Franja de Gaza66.

Conflicte internacional
Les noves fronteres d'Israel

Articles principals: Guerra dels Sis Dies, Línia Verda (Israel) i conflicte araboisraelià

Aquesta secció està buida, insuficientment detallada o incompleta. La teva ajuda és benvinguda! Com fer-ho?

Mobilització internacional

Article principal: Reaccions internacionals al conflicte israelià-palestí

Manifestants pro-palestins i contraisraelians a Washington, DC, EUA, 26 de març de 2017.

Israel es beneficia de l'ajuda militar i el suport dels Estats Units, així com de bones relacions diplomàtiques67. Mentre que els palestins es beneficien de l'ajuda al desenvolupament dels Estats del Golf, UNRWA, així com del suport militar, particularment de l'Iran. Segons Bernard Lewis, si els dirigents palestins primer van recórrer a l'Alemanya nazi i després a la Unió Soviètica per obtenir suport, ara s'està recorrent a la Unió Europea68.

Cobertura

Article relacionat: Cobertura mediàtica del conflicte araboisraelià.

Aquesta secció està buida, insuficientment detallada o incompleta. La teva ajuda és benvinguda! Com fer-ho?

Reaccions a l'ONU
Resolucions del Consell de Seguretat de l'ONU

Resolució 242 (1967), Resolució 338 (1973), Resolució 1322 (2000), Resolució 1397 (2002)

Resolucions de l'Assemblea General de les Nacions Unides
Hi ha un ampli consens internacional a l'Assemblea General de l'ONU sobre com resoldre el conflicte israelià-palestí. Cada any, l'Assemblea General de les Nacions Unides aprova una resolució titulada "Solució pacífica de la qüestió de Palestina" que demana a Israel:

Retirar-se dels territoris ocupats des de 1967, inclosa Jerusalem Est ("dels territoris ocupats en el conflicte recent" segons la Resolució 242);
Resoldre el problema dels refugiats de manera justa mitjançant el dret de retorn o compensació (segons la resolució 194 (III))69.

Aquesta resolució és aprovada cada any per la majoria dels països del món (uns 160) i rebutjada pels Estats Units, Israel, Austràlia i algunes illes del Pacífic (un total de 6 o 7 països)70.

Resolució 181 de l'Assemblea General de les Nacions Unides (29 de novembre de 1947))
Resolució 194 de l'Assemblea General de les Nacions Unides de 1948
Resolució 3236, 1974
Resolució 3376, 1975. Sobre la base del 3236, va fundar la Conferència Internacional de la Societat Civil en suport del poble palestí i la seva Divisió pels Drets Palestins de la Secretaria de les Nacions Unides.
Resolució 3379, 1975.
Resolució 4686, 1991. Revoca la Resolució 3379.

Comitès i conferències a l'ONU

Conferència Internacional de la Societat Civil en Suport al Poble Palestí, creada el 1975
Conferència de Durban

Conflicte jurídic amb l'ONU
L'Organització de les Nacions Unides per a la Supervisió de la Treva ocupa des de 1948 l'antiga seu del Mandat Britànic (Casa de Govern) situada al turó de Jerusalem, a Armon HaNetziv. L'edifici havia estat breument sota el control del Comitè Internacional de la Creu Roja, que havia intentat administrar la ciutat, i després va ser cedit sense títol legal a les Nacions Unides.

Mentre que l'edifici estava situat en una zona neutral dels acords d'armistici de 1948, l'ONU tenia una estructura i una antena de ràdio construïdes al turó adjacent. Després de la seva conquesta del territori el 1967, Israel va posar l'edifici a disposició de l'ONU, mentre el registrava com a terra estatal. El 1988, el rei Hussein de Jordània va retirar tots els vincles legals i administratius amb la Cisjordània prèviament ocupada, mentre que l'ONU continuava ocupant l'edifici. El 1973, l'ONU va ampliar la propietat de 33 dúnams, sense permís ni permisos de construcció, en violació de la llei israeliana. El 1990, l'ONU va construir il·legalment el seu primer edifici. La zona estarà envoltada per una nova barrera. Del 2014 al 2016 es van construir il·legalment tres nous edificis. L'any 2017, l'edifici històric de la Casa de Govern va ser modificat internament i externament sense permís de les institucions de conservació del patrimoni històric. No hi ha documents dins del municipi de Jerusalem, que demostrin la legalitat de cinc dels edificis construïts fora de la propietat i les construccions al seu interior. Grups israelians demanden el Tribunal Suprem d'Israel de l'ONU, malgrat la immunitat diplomàtica d'aquest últim71.

Cort Penal Internacional
El 22 de maig de 2018, Riyad Al-Maliki, ministre d'Afers Exteriors palestí, va presentar una sol·licitud en nom de l'Autoritat Palestina a la Cort Penal Internacional (CPI) sol·licitant l'obertura d'una investigació "per crims de guerra i crims de lesa humanitat comesos per Israel". La CPI, encapçalada per la fiscal general Fatou Bensouda, ja està duent a terme una investigació preliminar sobre presumptes crims israelians comesos el 2014 i violacions de drets humans relacionades amb la política d'assentaments d'Israel a Cisjordània i Jerusalem Est. Al-Maliki creu que aquesta segona sol·licitud de derivació atorga a la CPI l'autoritat per investigar presumptes delictes des del 2014 fins a la Marxa del Retorn del 201872,73.

Al setembre de 2018, John R. Bolton, assessor de seguretat nacional de Donald Trump, va amenaçar els jutges de la CPI amb sancions en cas d'investigacions dirigides a Israel en el context del conflicte israelià-palestí: "Prohibirem a aquests jutges i fiscals entrar als Estats Units. Prendrem sancions contra les seves participacions en el sistema financer nord-americà i les processarem en el nostre sistema judicial". "Si el tribunal va darrere nostre, Israel o altres aliats dels nord-americans, no callarem", ha advertit74.

El 3 de març de 2021, la fiscal en cap de la Cort Penal Internacional, Fatou Bensouda, va anunciar que obria una investigació sobre presumptes crims de guerra comesos per les forces israelianes, Hamàs i grups armats palestins als Territoris Palestins75.

Cort Internacional de Justícia
Després d'una resolució de l'Assemblea General de les Nacions Unides el 30 de desembre de 2022, la Cort Internacional de Justícia començarà una sèrie d'audiències el 19 de febrer de 2024 per examinar les conseqüències jurídiques de l'ocupació de Cisjordània des de 1967 i la Guerra dels Sis Dies. 52 països estan cridats a declarar76.

Recursos naturals
Aigua
El 2016, tres quartes parts de l'aigua potable d'Israel es va produir a partir d'aigua de mar (55% a l'agost de 201677).

El 26 de febrer de 2015 es va concloure un acord d'aigua entre Israel i Jordània: es construiria un sistema de bombament al golf d'Àqaba, a l'extrem nord del mar Roig, per recollir de 200 a 300 milions de metres cúbics d'aigua de mar a l'any. Una part es transportarà a través de quatre canonades fins al mar Mort, que té una concentració molt alta de sal i és probable que s'assequi el 2050. Una altra part serà dessalada en una fàbrica construïda a Àqaba i distribuïda a Israel, Jordània, que rebrà 80 milions de metres cúbics i 30 milions de metres cúbics seran subministrats als palestins78,79.

El 15 de gener de 2017, Israel i l'Autoritat Palestina van signar un acord per renovar la cooperació en el camp de l'aigua després d'un parèntesi de sis anys. La comissió és responsable de desenvolupar la infraestructura de la xarxa d'aigua canalitzada a Cisjordània, permetent així un millor accés, manteniment i modernització de les ciutats i pobles palestins. Augmentar el subministrament d'aigua a Cisjordània i la Franja de Gaza, aprovar la perforació de nous pous i actualitzar

el preu de l'aigua seran algunes de les principals competències d'aquesta comissió80.

Tractament a la Viquipèdia

Article principal: Viquipèdia i el conflicte israelià-palestí

Aquesta secció està buida, insuficientment detallada o incompleta. La teva ajuda és benvinguda! Com fer-ho?

Notes i referències

? Claude, Gérard, "Israel-Estats Units, del reconeixement històric a l'aliança estratègica", Revue historique des armées, Service historique de la Défense, no 252, 15 de setembre de 2008, pp. 114–123 (ISSN 0035-3299, llegit en línia [arxiu], consultat el 4 de juny de 2020).
? Julien Chabrout, "Assentaments israelians: 'Netanyahu gairebé ha escrit el programa de Trump sobre Israel'", L'Express, 20 de novembre de 2019 (llegir en línia [arxiu]).
? Pollack, Kenneth, M., Arabs at War: Military Effectiveness, University of Nebraska Press, (2002), pp. 93–94, 96.
? Barnavi 1992, pàg. Sionisme.
? Revenir plus haut en?:Ha i b Wigoder 1993, p. 1496.
? Wigoder 1993, p. 1494.
? Barnavi 1992, pàg. L'emergència de la nova societat.
? Wigoder 1993, p. 1495.
? Barnavi 1992, pàg. Palestina moderna.
? Barnavi 1992, pàg. Els jueus a la Primera Guerra Mundial.
? «Acords Faisal-Weizmann (1919) [arxiu]», al lloc web de l'Associació França-Palestina, 16 de febrer de 2005 (consultat el 8 de maig de 2009).
? «Mapa de la Guerra dels Sis Dies [arxiu]».
? «1985: el bombardeig de la seu de l'OAP a Tunis [arxiu]», a Franceinfo, 5 d'octubre de 2016 (consultat el 18 de maig de 2021)
? François Thual, Les conflits identitaires, El·lipses Màrqueting, 1998.
? « http://www.rfi.fr/actufr/articles/010/article_3523.asp rfi.fr »(Archive.org • Wikiwix • Archive.is • Google • Què fer?)
? « jewishsf.com »(Archive.org • Wikiwix • Archive.is • Google • Què fer?).
? monde-diplomatique.fr [arxiu].
? lapaixmaintenant.org [arxiu].
? Seixanta-setena sessió - punt 37 de l'ordre del dia: Qüestió de Palestina [arxiu].
? «Els passos de Gaza tancats després del foc dels coets [arxiu]», Le Monde, 20 d'agost de 2008.
Trencada la treva de Gaza quan una incursió israeliana mata sis homes armats de Hamàs, The Guardian, 5 de novembre de 2008
"Denis Sieffert: 'La cobertura mediàtica del conflicte de Gaza és molt desequilibrada' [arxiu]", Telerama, 9 de gener de 2009
? "La treva entre Hamàs i Israel haurà durat sis mesos [arxiu]", Libération, 19 de desembre de 2008.
? «Hamàs anuncia el final de la treva amb Israel [arxiu]», Radio-France Internationale, 19 de desembre de 2008.
? "Les incursions israelianes contra Hamàs a Gaza maten 225 persones [arxiu]", FIGARO, 27 de desembre de 2008.
? George Malbrunot, "Inside the Secret of Gaza's Tunnels: Corrupt Egyptian Policemen [arxiu]", el lefigaro.fr, 10 de gener de 2009 (consultat el 4 de març de 2018).
? «Pays [archive]», el Amnesty.org (consultat el 4 de juny de 2020).
? "L'oficial de Hamàs reclama la responsabilitat del segrest de 3 adolescents israelians [arxiu]", a Mediapart, agost 22, 2014
? (ca) « "Informe: Les forces israelianes van robar 3 milions de dòlars en efectiu, propietats de palestins durant les incursions a Cisjordània el 8 de juliol de 2014". »(Archive.org • Wikiwix • Archive.is • Google • Què fer?), Euro-mid Observer for Human Rights, 8 de juliol de 2014
? "Un cercle viciós s'accelera de nou [arxiu]", The Economist, 5 de juliol de 2014
? "Netanyahu decidit a destruir tots els túnels de Gaza [arxiu]", Le Figaro, 31 de juliol de 2014

"Fets i xifres sobre víctimes mortals a Gaza, estiu de 2014 [arxiu]", a B'Tselem, 20 de juliol de 2016
? "Atacs amb ganivets: Israel condemna tres menors palestins a més de 10 anys de presó", 20minutes.fr, 7 de novembre de 2016 (llegir en línia [arxiu], consultat el 9 de març de 2017)
? "Conflicte israelià-palestí: El que es va decidir a la conferència de París", 20minutes.fr, 15 de gener de 2017 .
? "Conflicte israelià-palestí: Què hem d'esperar de la conferència "per la pau" a París?", 20minutes.fr, 15 de gener de 2017 (llegir en línia [arxiu], consultat el 9 de març de 2017)
? «Israel: Benjamin Netanyahu prohibeix un carrer de Iàssir Arafat», 20minutes.fr, 5 de març de 2017 (llegir en línia [arxiu], consultat el 9 de març de 2017)
? «El Parlament israelià aprova una llei que prohibeix les crides a l'oració des de les mesquites [arxiu]».
? "Donald Trump reconeix Jerusalem com la capital d'Israel, amb el risc d'inflamar la regió", Le Monde.fr, 6 de desembre de 2017 (ISSN 1950-6244, llegit en línia [arxiu], consultat el 6 de desembre de 2017)
" Trump reconeix Jerusalem com a capital d'Israel", BBC Àfrica, 6 de desembre de 2017 .
? "Trump reconeix Jerusalem com a capital d'Israel", leparisien.fr, 2017-12-06CET19:30:36+01:00 (llegir en línia [arxiu], consultat el 7 de desembre de 2017)
? « Sinwar: Les protestes a Gaza continuaran fins que la frontera mori [arxiu]", a The Times of Israel, 1er Abril 2018
? «Gaza: centenars de ferits amb infeccions [arxiu]», a i24News, 29 de novembre de 2018 (consultat el 29 de novembre de 2018).
"1.336 hectàrees de bosc cremades en 6 mesos per globus incendiaris de Gaza [arxiu]", The Times of Israel
? "Conferència de Bahrain: una 'porta oberta' per als palestins, segons Kushner [arxiu]", a Capital, juny 26, 2019
? Raphael Ahren, "Bahrain al ToI: Israel ha arribat per quedar-se, i volem la pau amb ell [arxiu]", a The Times of Israel, juny 26, 2019
? Raphael Ahren, "Bahrain: Fins i tot els aliats àrabs de Trump consideraven 2 estats essencials [arxiu]", The Times of Israel, 5 de juliol de 2019
? LIBERATION and AFP, "Atac a Cisjordània: nou palestins morts per l'exèrcit israelià [arxiu]", a Libération (consultat el 26 de gener de 2023)
? «Israel i Gaza en guerra després d'una ofensiva sorpresa de Hamàs [arxiu]», a euronews (consultat el 7 d'octubre de 2023)
? Taxi i Reuters, "El desenvolupament de l'ofensiva palestina de Hamàs contra Israel", RTS Info, 8 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? Assiya HAMZA, "Ostatges de Hamàs: 'Et prego, porta'm el meu nadó viu'", França 24, 16 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? Duc-Quang Nguyen, "En un gràfic - L'atac més mortífer des de la creació d'Israel", Le Temps, 12 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? «Pròxim Orient. Guerra Israel-Hamàs: més de 3.200 morts, inclosos 15 francesos, la major part d'aquest divendres [arxiu]", el www.leprogres.fr (consultat el 14 d'octubre de 2023)
? Noémie Taylor-Rosner, "'Un Daeix palestí': Israel promet 'destruir' Hamàs", Courrier International, 12 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? «La Franja de Gaza sota el foc dels bombardejos israelians», RFI, 9 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu]).
? Julien Connan, "Israel: tot un país mobilitzat darrere dels seus reservistes", La Croix, 21 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? "'Sense electricitat, sense aigua, sense gas': després dels atacs de Hamàs, un 'setge complet' de la Franja de Gaza [arxiu]", el leparisien.fr 9 d'octubre de 2023 (consultat el 9 d'octubre de 2023).
? Redacció i AFP, "Què vol dir Israel anunciant un 'setge complet' de la Franja de Gaza", Libération, 9 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? Edouard Dropsy, "Guerra Hamàs-Israel: davant el setge de Gaza, Egipte en vergonya", Libération, 14 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? Mélanie Meloche-Holubowski, "La Franja de Gaza en mapes i xifres", Radio-Canada, 11 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? Fanny Scuderi, "Situació humanitària 'terrible': la desesperació del CICR a Gaza", Le Temps, 13 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? ATS, "Més d'un milió de desplaçats a Gaza, Israel prepara l'ofensiva", Blick, 16 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? Florian Gouthière, "Víctimes dels bombardejos sobre Gaza: podem (encara) confiar en les xifres de Hamàs?", Libération, 21 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? Equip editorial i AFP, "Guerra Israel-Hamàs: l'exèrcit israelià demana "l'evacuació de tots els civils de la ciutat de Gaza", suggerint una ofensiva terrestre", Le Monde, 13 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? Redacció i AFP, "Guerra Hamàs-Israel: corredors humanitaris per desplaçar la població a la Franja de Gaza", Libération, 14 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? Redacció i AFP, "L'ONU adverteix contra un 'desplaçament forçat' de palestins a Gaza", RTBF, 17 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])

? Editor, "Més d'un milió de desplaçats de Gaza, Israel es prepara per a l'ofensiva", Euronews, 16 d'octubre de 2023 (llegir en línia [arxiu])
? https://fas.org/sgp/crs/mideast/RL33222.pdf [arxiu]
? William Shawcross, "European Attitudes to Israel", Diàleg Europeo-Israelià, Berlín, 14-15 de desembre de 2002
? « Vegeu, per exemple, la resolució de 2009 »(Archive.org • Wikiwix • Archive.is • Google • Què fer?)
? 2009 vots: 164 a favor, 7 en contra (Estats Units, Israel, Austràlia, Palau, Nauru, Micronèsia, Illes Marshall): « http://unbisnet.un.org:8080/ipac20/ipac.jsp?session=1A6305CD51728.221950&menu=search&aspect=power&npp=50&ipp=20&spp=20&profile=voting&ri=1&source=%7E%21horizon&index=.VM&term=A%2FRES%2F64%2F19&x=8&y=7&aspect=power »(Archive.org • Wikiwix • Archive.is • Google • Què fer?)
"El complex de cases de govern a Jerusalem, de qui és? [arxiu] ", a Israel National News (consultat el 4 de juny de 2020).
? "Gaza: Palestins demanen una investigació de la Cort Penal Internacional sobre Israel [arxiu]", el lemonde.fr, 22 de maig de 2018
? "Violència a Gaza: els palestins demanen a la Cort Penal Internacional que investigui Israel [arxiu]", el lesoir.be, 22 de maig de 2018
? "Per als Estats Units, la Cort Penal Internacional és 'il·legítima' i 'ja morta' [arxiu]", el 10 de lemonde.fr setembre de 2018 (consultat el 10 de setembre de 2018)
? "La CPI obre una investigació sobre presumptes crims de guerra als Territoris Palestins [arxiu]", a France 24, març 3, 2021
? "Guerra Israel-Hamàs - Palestins acusen els israelians d'apartheid davant la Cort Internacional de Justícia [arxiu]", a Le Monde, 19 de febrer de 2024
? Rowan Jacobsen, "Israel, un dels països més secs del món, està desbordat d'aigua avui [arxiu]", a Israel Science Info, agost 24, 2016
? «Acord històric de l'aigua entre Israel i Jordània [arxiu]», a i24news, 26 de febrer de 2015
? «Acord entre Israel i Jordània per lluitar contra l'escassetat d'aigua [arxiu]», a Le Monde, 27 de febrer de 2015
? "Acord de subministrament d'aigua a Cisjordània signat entre Israel i PA [arxiu]", The Times of Israel, 16 de gener de 2017

Annexos
Bibliografia
Obres

Noam Chomsky, Triangle fatídic: els Estats Units, Israel i els palestins, Cambridge, Mass, South End Press, 1999, 578 p. (ISBN 978-0-896-08602-9 i 978-0-896-08601-2, llegit en línia [arxiu]).
Marc Hecker, Intifada francesa?: De l'importation du conflit israélo-palestinien, París, Ellipses, 2012, 506 p. (ISBN 978-2-7298-7259-5 i 2-7298-7259-0, OCLC 80083467).
Nathan Weinstock, Terre promise, trop promise: genèse du conflit israélo-Palestine, 1882-1948, París, O. Jacob, coll. "Histoire", 2011, 506 p. (ISBN 978-2-738-12684-9).
Victor Mardellat, La tragèdia israelià-palestina: una lectura del conflicte israelià-palestí a través de la tragèdia antiga, Suresnes, Les éditions du Net, 2014, 213 p. (ISBN 978-2-312-02150-8).
Treball col·lectiu sota la direcció d'Élie Barnavi, Histoire universelle des Juifs, Hachette, 1992 (ISBN 2-01-016334-6).
Treball col·lectiu sota la direcció de Geoffrey Wigoder, Dictionnaire encyclopédique du judaïsme, París, les Éditions du Cerf, 1993, 1771 p. (ISBN 2-204-04541-1).
Vladimir Grigorieff (guió) i Abdel de Bruxelles (dibuix), El conflicte israelià-palestí: dos pobles condemnats a cohabitar, Brussel·les, le Lombard, 2017, 103 p. (ISBN 978-2-8036-3738-6)
Georges Bensoussan, Els orígens del conflicte àrab-israelià (1870-1950), Què sé?, 2023

Articles

(ca) Frédéric Giraut, "Apartheid i Israel/Palestina, lliçons i interpretacions errònies d'una analogia", Cybergeo (Online European Journal of Geography) Punts Chauds, 20 p. [PDF] [llegir en línia [arxiu]]
(ca) Christopher Dembik, "El reconeixement de Palestina: què passaria si Israel hagués perdut una oportunitat històrica?", Le Nouvel Observateur, 4/10/2011 [llegir en línia [arxiu]]
Sari Nusseibeh, "Palestina: la història es mou més ràpid que les idees" i Shaul Arieli, "La solució dels dos estats encara és possible", Politique étrangère, 2014, informe especial en línia [arxiu].
Pensar la pau, pensar l'impossible, el conflicte israelià-palestí, Lignes, març 2015.

Filmografia

Article principal: Llista de pel·lícules sobre el conflicte israelià-palestí

articles relacionats

Palestina (regió), Mandat Britànic de Palestina
Conflicte araboisraelià, palestins
Denúncies de crims de guerra comesos per Israel
Llista de ciutats i pobles despoblats durant la Guerra araboisraeliana de 1948
Franja de Gaza, Cisjordània, Transjordània
Acords d'Oslo, Acords de Camp David
Pla de partició de Palestina, territoris palestins ocupats, assentaments israelians (dels territoris ocupats)
Relacions judeo-musulmanes
Guerra de paraules en el conflicte israelià-palestí, Processament d'imatges en conflictes de l'Orient Mitjà, Guerra de paraules vinculades al terrorisme islamista
Comitè Públic contra la Tortura a Israel
Barrera de separació israeliana
Estat Jueu, Terra d'Israel, Yixuv, Sionisme
Terrorisme palestí,
Refugiats palestins, diàspora palestina
Palestina (Estat), Autoritat Palestina
Israel
Crisi a l'esplanada de les mesquites de Jerusalem
Havat Gilad
Estat binacional, solució de dos estats, solució de tres estats
Infants en situacions d'emergència i conflicte
Hebron, Palestina, la fàbrica de l'ocupació

Enllaços externs

Henry Laurens sobre el conflicte israelià-palestí [arxiu], entrevistat per Hinda Poulin, Philippe Quesne i Gilles Behnam el març de 2006.
Conflicte israelià-palestí: un statu quo "en evolució" [arxiu], entrevista amb l'ambaixador D. Bauchard.
Lloc "Àudio" [arxiu] que presenta una història del conflicte seguint els 2 punts de vista.
GazaSderot: la vida malgrat tot [arxiu], arte.tv documental web que presenta cròniques curtes en vídeo (2 min) de Gaza i Sderot, per seguir la vida de cinc persones (homes, dones i nens) a cada costat de la frontera.
Israel-Palestina: història d'un conflicte [arxiu], l'arxiu en vídeo de l'educació FranceTV (5 vídeos que destaquen la cronologia del conflicte).

Entrades en diccionaris generals o enciclopèdies:

Nationalencyklopedin [arxiu]
Universalis [arxiu]

Registres d'autoritat:

Israel